

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТІВ ІЗ ТУРКМЕНИСТАНУ (ФОНЕТИЧНІ ТРУДНОЩІ)

Рівень володіння української мови значно впливає на якість вищої освіти іноземних громадян, що навчаються в Україні. У зв'язку з цим методика навчання української мови як іноземної потребує пошуку не тільки нових форм, прийомів та методів, а й можливостей зреалізувати їх оптимально. Для того, щоб дібрати ефективні прийоми навчання української мови, які дозволять уникнути інтерференції на всіх мовних рівнях і успішно опанувати курс, необхідно врахувати порівняльний аналіз відповідних систем української та рідної мов студентів.

Загальні питання слов'янських і туркменської мов та культур вивчали Є. Кривонос, Е. Хунзянова, В. Крисько та ін. Деякі проблеми контрастивності слов'янських і туркменської мов, суто фонетичні аспекти навчання туркменських студентів, заналізували українські філологи Т. Іванова, С. Винниченко у співавторстві з туркменськими дослідниками [1, 2]. Наукові розвідки доводять, що фонетичну систему туркменської мови відрізняють від української такі особливості:

- 1) фіксований наголос (на останньому складі), що спричинює труднощі під час засвоєння та відтворення інтонаційних конструкцій української мови й вимагає уважного коригування;
- 2) відсутність пар приголосних за твердістю-м'якістю, що перешкоджає розрізненню слів, семантично залежних від цієї ознаки (*рис – рись*);
- 3) різна за довготою вимова наголошених голосних (українські наголошені голосні триваліші за туркменські короткі).

В українській фонетиці зменшено роль вокалізму, а функціональне навантаження приголосних збільшено. Туркменську мову, на думку лінгвістів, характеризує більш збалансований розподіл функціонального навантаження між голосними і приголосними [3, 152].

Враховуючи фонетичні та орфоепічні особливості туркменської мови під час навчання української, важливо приділити достатньо уваги формуванню і засвоєнню нових артикуляційних навичок. На практичних заняттях з української мови доречно періодично пропонувати студентам вправи на розвиток фонологічного слуху, завдання на розпізнавання правильної вимови, вправи з розрізнення звуків і букв, початку і кінця складу, фрази; слухові диктанти, ігри з пошуку букви/звуку, завершення слова/фрази.

Зокрема, добираючи вправи, слід звертати увагу на відпрацювання твердості традиційно м'яких для туркменських студентів звуків [щ], [ж] і [ш]. Слова типу *шити, шия, шинка* вони читають як [шіти], [шія], [шінка]. Схожу складність спричинює українська літера *ж*, якій відповідає твердий звук [ж]. У туркменській мові така літера відсутня, проте є буква *j*, якій відповідає м'який звук [дж']. Це пояснює складність правильного читання слів типу *життя, дружити*, оскільки студенти сприймають звук [ж] як м'який, а не твердий. Одна з найпоширеніших помилок у писемному мовленні туркменських студентів –

відсутність м'якого знаку або його надмірне вживання. Почасти це зумовлено відсутністю графічного знаку пом'якшення у туркменському алфавіті відсутній м'який знак (в українському – є м'який знак і апостроф), але потребує постійної уваги і тренувань.

Необхідно зважати на те, що сучасні туркменські студенти народилися та сформувалися в умовах бурхливого реформування пострадянського простору. На початку 90-х рр. 20 ст. після розпаду СРСР тюркські країни почали відмовлятися від кирилиці. Зараз туркменська молодь користується виключно латинською абеткою, що спричинює частотні помилки при знайомстві з українськими буквами та уповільнює читання на початковому етапі навчання. До прикладу, українські літери «т» і «и» студенти традиційно сприймають як «м» та «у» туркменського алфавіту і вимовляють відповідно як [m] і [y].

Отже, вправи з навчання української фонетики повинні враховувати особливості фонетичної системи туркменської мови і бути спрямовані на тренування навичок вимови всіх звуків і концептуальних звукових ознак. Однак особливу увагу доцільно приділити вимові голосного звуку [и], м'яких і твердих приголосних звуків (насамперед шиплячих), наголосу в словах. У практиці викладання української мови як іноземної рекомендовано різноманітні види роботи з подолання мовної інтерференції передусім на фонетичному рівні: вправи з постановки вимови звуків, фонетичні завдання для відпрацювання правильної артикуляції, розпізнавання звуків, вправи на корекцію засвоєних фонологічних норм рідної мови, робота в групах і парах, інтерактивні ігри тощо. Доведено, що опора на артикуляційну базу рідної мови студентів дозволяє викладачу добирати відповідний фонетичний матеріал, що допомагає студентам в найкращий спосіб засвоїти українську вимову [4, с. 95].

Формування стійкої системи слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок і є основною практичною метою навчання фонетики української мови. Сучасні інформаційно-комп'ютерні технології повсякденно трансформують поняття незмінності навчального матеріалу: вони надають необмежений доступ до змістовного аудіо контенту, забезпечують викладачів і студентів якісними зразками фонетичного матеріалу, мотивують до постійного вдосконалення навчально-методичного кейсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванова Т. А. К вопросу о роли гласных и согласных в звуковых традициях русского и туркменского языков / Иванова Т.А., Винниченко С.Д., Гурмурадова Сурай. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки* : зб. наук. праць. Х. : Константа, 2011. Вип. 19. С. 28–33.

2. Иванова Т. А. К вопросу об обучении туркменских студентов русскому ударению / Иванова Т. А., Винниченко С. Д., Бегжанов Ш. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки* : зб. наук. праць. Х. : Константа, 2012. Вип. 21. С. 47–53.

3. Таирова А. В. Формирование языковой и коммуникативной компетенции студентов из стран СНГ (Туркменистан, Таджикистан) в процессе обучения монологу-повествованию. *Материалы Шестой международной*

научно-практической интернет-конференции / отв. ред. д. п. н., проф. Б. Г. Бобылев (20 октября 2009 – 20 ноября 2009 г., ОрелГТУ). Орел: ОрелГТУ, 2010. С. 151–154.

4. Прожогіна, І. М. Особливості навчання іноземної вимови з урахуванням артикуляційної бази рідної мови. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*, 2016, Вип. 28, 87–

96. URL: https://periodicals.karazin.ua/language_teaching/article/view/6001